

VIJEĆU

Na osnovu člana 25, stav 2 Pravila studiranja na postdiplomskim studijama i Odluke Vijeća Filološkog fakulteta br. 01-2993 od 6. 12. 2019, izabrani smo u Komisiju za pregled i ocjenu magistarskog rada *Sintaksičko-semantička sredstva anonimizacije u jeziku Dušana Đurovića* kandidatkinje Milice Milošević, br. indeksa 1/17, SP Crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti.

Komisije u sastavu: doc. dr Miodarka Tepavčević, Filološki fakultet u Nikšiću, mentor, prof. dr Sonja Nenezić, Filološki fakultet u Nikšiću, predsjednik, i doc. dr Sanja Šubarić, Filološki fakultet u Nikšiću, član, nakon iščitavanja magistarskog rada podnosi Vijeću sljedeći

IZVJEŠTAJ

Kandidatkinja Milica Milošević predala je članovima Komisije magistarski rad *Sintaksičko-semantička sredstva anonimizacije u jeziku Dušana Đurovića* urađen u skladu sa savremenim postupcima i metodama izrade naučnog rada i u skladu sa Pravilima studiranja na postdiplomskim studijama Univerziteta Crne Gore. Magistarski rad ima 93 stranice, a sastavljen je od sljedećih poglavlja i potpoglavlja: 0. Uvod (Sintaksičko-semantička sredstva anonimizacije u jeziku Dušana Đurovića – aktuelnost i primjerenost teme; 1. Bezlične rečenice u funkciji anonimizacije vršioca radnje; 2. Bezlične rečenice sa značenjem atmosferskih pojava; 3. Bezlične (egzistencijalne) rečenice sa logičkim subjektom u genitivu; 4. Bezlične rečenice sa logičkim subjektom u dativu; 5. Bezlične rečenice sa logičkim subjektom u akuzativu; 6. Bezlične konstrukcije; 7. Bezlične rečenice sa glagolom trebati i glagolima sličnog značenja; 8. Pasivne rečenice u funkciji anonimizacije vršioca radnje; 9. Pasivne rečenice sa participskim pasivom; 10. Pasivne rečenice sa refleksivnim pasivom; 11. Gramatičko-leksičke strukture za označavanje nepoznatog agensa; Zaključak, Literatura.

U ovom radu kandidatkinja je pručavala različite sintaksičko-semantičke modele rečeničnih konstrukcija bez sintaksički ekspliciranog agensa, u romanima Dušana Đurovića: *Dukljanska zemlja*, *Pitoma loza* i *Pod vedrim nebom*. Analizirana je funkcionalnost i frekventnost bezličnih i pasivnih rečenica u pomenutim romanima; ukazano je na njihovu sintaksičku polivalentnost i semantičku izdiferenciranost; način koncipiranosti ovih rečenica, konkurentnost između ličnih i bezličnih, aktivnih i pasivnih rečenica; komparaciju upotrebe ovih rečenica u analiziranom korpusu; motive i razloge neimenovanja agensa, kao i na stilske odlike jezika Dušana Đurovića.

Nakon uvodnih napomena datih u *Predgovoru*, *Apstraktu* i *Sažetku na engleskom* (7–9) gdje se pruža kratak pregled istraživanja, slijedi poglavlje pod nazivom *Uvod* (10–20). U njemu je kandidatkinja obrazložila izbor teme, njenu aktuelnost i primjerenost, a zatim i predmet, ciljeve i svrhu istraživanja. Detaljno je opisala i metode koje je koristila u istraživanju, kao hipoteze i istraživačka pitanja. Na kraju ovog dijela objašnjava se struktura rada i daje pregled dosadašnjih istraživanja ove problematike.

Naredno poglavlje *Bezlične rečenice u funkciji anonimizacije vršioca radnje* (21–23) posvećeno je definisanju pojma i tipova bezličnih rečenica i jezičkih sredstava obezličavanja i uopštavanja.

U poglavlju *Bezlične rečenice sa značenjem atmosferskih pojava* (24–27) kandidatkinja je analizirala rečenice u formi trećeg lica jednine srednjeg roda, rečenice sa figurativnim značenjem i rečenice u formi trećeg lica jednine srednjeg roda + *se*. Upotreba bezličnih rečenica navedenog tipa nije raznovrsna u Đurovićevom jeziku, ipak pisac njihovim nijansiranjem doprinosi ekspresivnijem kazivanu, kao u primjerima glagola: *sipa, trešti, magli, tutnji, daždi* i sl.

Kandidatkinja je u poglavlju *Bezlične (egzistencijalne) rečenice sa logičkim subjektom u genitivu* (28–35) ukazala na raznolikost navedenih bezličnih rečenica na sintaksičkom i leksičko-semantičkom nivou – bilo da se radi o egzistencijalnim rečenicama sa glagolima *imati, jesam i biti*; oblicima partitivnog genitiva; negativno-egzistencijalnim rečenicama sa glagolima *nemati, biti, nestati*; i raznim drugim impersonalnim rečenicama koje se upotrebljavaju uz količinske izraze (*dosta, mnogo, koliko, nekoliko, više i sl.*), kao i semantički obilježenim glagolima koji sugerišu neku ideju o kvantitetu. Agensi mogu označavati živo, neživo, neki predmet ili apstraktan pojam. Sve deagentizovane egzistencijalne i negativno-egzistencijalne rečenice imaju funkciju anonimizacije vršioca radnje.

Sljedeće poglavlje *Bezlične rečenice sa logičkim subjektom u dativu* (36–41) pokazuje bogatstvo rečenica sa logičkim subjektom u dativu. Različite sintaksičko-semantičke konstrukcije za označavanje osjećanja, stanja ili raspoloženja upotrebljavaju se: za označavanje bilo pozitivnih ili negativnih psihofizioloških stanja i raspoloženja, obilježavanje stanja u saznoj funkciji ili označavanje unutrašnjih procesa u organizmu. Kandidatkinja primjećuje da Đurović koristi različite modele impersonalnih rečenica: sa zamjenicom *se*, lokalizatorom fiziološkog stanja ili procesa u nominativu, iskazanim kauzatorom u obliku zavisne rečenice ili bez iskazanog kauzatora (poznatog iz konteksta) i dr. Bezličnost ovog tipa Đurovićevih rečenica uslovljena je načinom upotrebe glagola u predikatu (oblik koji je karakterističan za bezlične glagole), ali i semantičkim, tj. logičkim subjektom u obliku dativa. Bezlične rečenice sa logičkim subjektom u dativu u analiziranim romanima Dušana Đurovića karakteriše raznolikost u pogledu forme, predikata i frekventnosti glagola i njihove semantike, kojima se označavaju osjećanja, stanja i raspoloženja vezana za logički subjekat u dativu, a imaju istu funkciju anonimizacije vršioca radnje, zaključuje M. Milošević.

Poglavlje *Bezlične rečenice sa logičkim subjektom u akuzativu* (42–47) sadrži nekoliko tipova ovih rečenica u romanima *Dukljanska zemlja, Pitoma loza* i *Pod vedrim nebom*. Ta klasifikacija je sprovedena s obzirom na to da li predikat ima funkciju označavanja stanja ili raspoloženja; služi za označavanje stanja izazvanog nekim spoljnim uzročnikom; ili je u pitanju rečenica – izraz sa imenicama priloški upotrijebljenim. Iako su ove rečenice sa logičkim subjektom u akuzativu manje zastupljene od rečenica sa logičkim subjektom u dativu, njihova upotreba doprinosi sintaksičko-semantičkoj markiranosti ova tri romana, smatra kandidatkinja u ovom dijelu analize rada.

Dušan Đurović u ispitivanom korpusu često koristi bezlične konstrukcije kao pogodno sintaksičko sredstvo u cilju izbjegavanja imenovanja aktera radnji. U poglavlju *Bezlične konstrukcije* (48–54) kandidatkinja analizira: konstrukcije u kojima je agens neidentifikovano lice – uopšteni pojedinac, bez obzira na društvenu funkciju (djelatnost) ili pripadnost određenoj socijalnoj grupi, konstrukcije u kojima je agens uopšteno, neodređeno mnoštvo – bez obzira na društvenu funkciju (djelatnost) ili pripadnost određenoj socijalnoj grupi, konstrukcije u kojima je agens uopšteno mnoštvo u svojstvu predstavnika samo jedne

određene socijalne grupe (društvene funkcije ili djelatnosti). U romanima se uočava više nivoa anonimizacije – najmanje apstraktan u kojem se lako rekonstrukcijom sagledava vršilac radnje, ali i apstraktniji nivo u kojem se ne može lako uspostaviti agens. Rekonstrukcijom agens se može sagledati i iz konteksta, koji upućuje na vršioca radnje. Dakle, istraživanje pokazuje da Đurović iz stilskih razloga često ne imenuje vršioca radnje, čime se postiže veća ekspresivnost izraza.

U sva tri romana Đurović (poglavlje *Bezlične rečenice sa glagolom trebati i glagolima sličnog značenja*, 55–59) upotrebljava bezlične rečenice sa glagolom *trebati* u značenju neophodnosti, naloga i savjetovanja ili odgovaranja od nečega uz dopunu drugog glagola i bezlične rečenice sa glagolima sličnog značenja glagolu *trebati*. Rezultati istraživanja pokazuju da bezlične rečenice sa nepotpunim glagolima *trebati*, *valjati*, *moći*, *morati* pokazuju semantičku raznolikost i različitu frekventnost u ispitivanom korpusu.

U poglavlju *Pasivne rečenice sa participskim pasivom* (62–70) kandidatkinja analizira i proučava različite vrste ovih rečenica kojima se izražava konkretizovani agens: pasivne rečenice sa instrumentalom za živo, pasivne rečenice sa instrumentalom za neživo i pasivne rečenice sa imenicom u genitivu sa predlogom *od* i nekonkretizovani: pasivne rečenice sa glagolima govorenja, kreativnim, destruktivnim, interpersonalnim, glagolima opažanja, intelektualnim, glagolima kretanja i transformativnim. Đurovićev izbor padežnog oblika zavisi od više faktora – iskazivanja živog ili neživog agensa, ostvarivanja komunikacijske razumljivosti teksta i sl. Sa druge strane, kod participskog pasiva sa nekonkretizovanim agensom istaknuto je da važnu ulogu ima semantika glagola. Opredjeljujući se za jedan ili drugi način iskazivanja, Đurović znalački bira iz kojeg ugla će dati i opisati neki događaj i time mu dati stilogeniji izraz, ustvrdila je kandidatkinja u ovom istraživanju.

Sintaksičko-semantička raznolikost pasivnih rečenica sa refleksivnim pasivom (poglavlje *Pasivne rečenice sa refleksivnim pasivom*, 71–77) ogleda se u upotrebi glagola sa značenjem akcije, opažanja, osjećanja, verbalnog izražavanja i drugih izvanverbalnih značenja. M. Milošević uočava da je njihova upotreba neujednačena – najbrojniji su glagoli u domenu akcije i glagoli opažanja. Upotreba refleksivnog pasiva u analiziranim romanima doprinosi snažnijem retoričkom efektu. Polazeći od toga da pisac upotrebljava refleksivni pasiv kada ne može ili ne želi imenovati vršioca radnje, u romanima se zapažaju brojni razlozi za njihovo neimenovanje. Kandidatkinja dolazi do zaključka da subjekat često nije leksikalizovan, iako je poznat iz konteksta, tako da nema potrebe za njegovim ponavljanjem, dok su u nekim slučajevima vršioци mnogobrojni, pa se ne mogu obuhvatiti jednim skupom, dakle, on može biti kontekstualno uslovljen, određen ili neodređen, poznat ili nepoznat.

U poglavlju *Gramatičko-leksičke strukture za označavanje nepoznatog agensa* (78–82) ukazuje se i na druge forme za izražavanje nepoznatog agensa, koje se ogledaju u upotrebi zamjenica (neodređeno-upitnih, neodređenih, odričnih, opštih) i određenih leksema. Primjena ovih sredstava doprinosi nijansiranju Đurovićevih romana i postizanju uopštavanja agensa.

U zaključnom poglavlju (83–86) kandidatkinja je dala sumarni pregled sintaksičkih i semantičkih osobenosti bezličnih i pasivnih rečenica uz poseban naglasak na dobijene rezultate i njihovo mjesto u odnosu na postavljene hipoteze. Milica Milošević zaključuje da komunikativni i pragmatički činioci utiču na Đurovićev izbor pasiva i bezličnih rečenica. Pasiv funkcioniše i kao kondenzator rečenice, radi postizanja slikovitog izraza. Sa druge strane, anonimizacija je povezana i sa autorovom težnjom sagledavanja radnje iz određenog ugla. Izborom određenih sintaksičkih oblika ista situacija, zapravo isti agentivno-pacijativni odnos može biti iskazan na više načina, a što zavisi od leksičkog sastava rečenice. Odabir pasiva zavisi od konteksta, cilja i funkcije komunikacije, kao i govornikovih komunikativnih

namjera. Đurović se smišljeno opredjeljuje za pasivnu dijatezu, s obzirom na to da aktivna i pasivna rečenica imaju različitu komunikacijsku vrijednost. Odnos pasiva i aktiva smatra se semantički različitim, budući da svaka promjena gramatičkih odnosa podrazumijeva i promjenu značenja. Na samom kraju kandidatkinja s razlogom ističe činjenicu da iako je pasiv više povezivan sa naučno-stručnim i publicističkim tekstovima, sintaksičko-semantička raznolikost u jeziku Dušana Đurovića pokazuje da se i u književno-umjetničkom stilu njegovom upotrebom postižu određeni stilski efekti, a time romani dobijaju na ekspresivnosti.

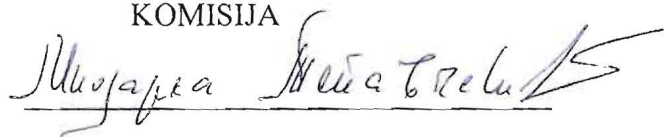
ZAKLJUČAK KOMISIJE

Na osnovu svega navedenog možemo zaključiti da je kandidatkinja Milica Milošević savjesnim i ozbiljnim odnosom prema datoj temi, smislom za analitičkim promišljanjem i tumačenjem složenih jezičkih pitanja uspjela da doprinese dosadašnjim istraživanjima na polju anonimizacije i uopštavanja agensa. Upotreba deagentizovanih rečenica u analiziranim djelima potvrda je bogatstva izražajnih mogućnosti kojima se postiže autonomizacija jezičkih elemenata, ali i oblikuje emotivni prizvuk, kao lirska osobenost Đurovićevog jezika. Piščev odabir bezličnih i pasivnih rečenica uslovljen je komunikativnim i pragmatičkim faktorima, a koji su u vezi sa perspektivizacijom i informativnim težištem na pacijensu. Magistarski rad Milice Milošević predstavlja značajan doprinos boljem razumijevanju sintaksičkih sistema obezličavanja i uopštavanja.

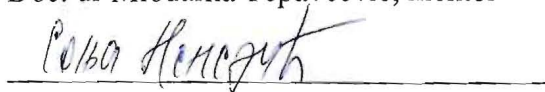
Uzimajući u obzir sve navedeno, Komisija pozitivno ocjenjuje rad *Sintaksičko-semantička sredstva anonimizacije u jeziku Dušana Đurovića*, kandidatkinje Milice Milošević, te sa zadovoljstvom predlaže Vijeću Filološkog fakulteta da prihvati ovaj izvještaj i kandidatkinji odobri odbranu magistarskog rada.

U Nikšiću, 25. V 2020.

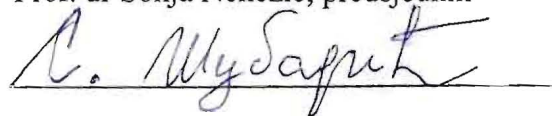
KOMISIJA

Doc. dr Miodarka Tepavčević, mentor

Prof. dr Sonja Nenezić, predsjednik

Doc. dr Sanja Šubarić, član

UNIVERZITET CRNE GORE

FILOLOŠKI FAKULTET

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Predlog komisije za odbranu magistarskog rada pod nazivom *Sintaksičko-semantička sredstva anonimizacije u jeziku Dušana Đurovića* kandidatkinje Milice Milošević, br. indeksa 1/17, SP Crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, smjer – Nauka o jeziku:

1. Doc. dr Miodarka Tepavčević, mentor
2. Prof. dr Sonja Nenezić, predsjednik
3. Doc. dr Sanja Šubarić, član

Nikšić, 25. V 2020.

Doc. dr Miodarka Tepavčević